

กลยุทธ์การเรียนรู้ผ่านการมอง (Visual Strategies)

โดย ดร.สมพร หวานเสรีจ

ความหมาย

การเรียนรู้ผ่านการมอง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม กระบวนการคิด โครงสร้างความคิดในสมองของบุคคลอันเนื่องมาจากการรับรู้ทางสายตาหรือจากการมองเห็น การเรียนรู้ของบุคคลออทิสติกส่วนใหญ่เกิดจากการจดจำสิ่งของที่เป็นของจริง สิ่งของจำลอง ภาพเคลื่อนไหว ภาพถ่าย ภาพวาด ภาพลายเส้น ป้ายโฆษณา สัญลักษณ์และโลโก้ต่าง ๆ ซึ่งทำให้บุคคลออทิสติกเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ส่งเสริมกระบวนการคิดในสมอง คนส่วนใหญ่มีรูปแบบการเรียนรู้ได้ดีโดยใช้การมองและสร้างภาพในสมอง เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมที่เคยเรียนรู้มา พัฒนาเป็นมโนคติใหม่ขยายองค์ความรู้ต่อเนื่องไปสู่ขั้นสูง

สื่อสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการมอง หมายถึง สิ่งของที่เป็นของจริง ภาพเคลื่อนไหว ภาพถ่าย ภาพวาด ภาพลายเส้น แผ่นป้ายและสัญลักษณ์ ซึ่งนำมาจัดทำอย่างเป็นระบบเพื่อนำเสนอให้บุคคลเกิดการเรียนรู้จากการมองเห็น สื่อสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการมอง จึงเป็น สิ่งที่ช่วยให้บุคคลออทิสติก แอสเพอร์เกอร์ซินโดรมและเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษา เข้าใจคำศัพท์ได้ดีขึ้นนักวิชาการเกี่ยวกับบุคคลออทิสติก จำนวนมากได้ให้นิยามเกี่ยวกับสื่อสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการมองในบุคคลออทิสติก แอสเพอร์เกอร์ซินโดรมและเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษาว่า เป็นเครื่องมือที่สามารถช่วยให้บุคคลกลุ่มนี้สามารถดำเนินกิจกรรมหรือเหตุการณ์ระหว่างวันได้สำเร็จเข้าใจกรอบของเวลาในแต่ละกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรมและประยุกต์องค์ความรู้ที่เรียนรู้มาแล้วจากสื่อสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการมองให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมปัจจุบันขณะนั้น

ประโยชน์ของ สื่อสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการมอง

- 1) สามารถทำตามกฎระเบียบ มารยาททางสังคมได้อย่างเหมาะสม
- 2) เข้าใจสถานการณ์ที่มีการนำรูปภาพหรือสื่อสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการมองมากำหนดพฤติกรรมตามลำดับ เด็กจะรับรู้ว่าจะมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นในระหว่างวันและสามารถบอกคนอื่นได้ว่าวันนี้ทำอะไรมาแล้วบ้าง เข้าใจวิธีการทำงานที่สมบูรณ์ เช่น กิจกรรมการเล่นหรือสื่อสารกับคนอื่น ให้สำเร็จด้วยตนเอง
- 3) สามารถถ่ายโอนการเรียนรู้จากสิ่งที่เคยมีประสบการณ์มาแล้วผ่านกิจกรรมการใช้รูปภาพสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการมองไปสู่กิจกรรมอื่น ๆ ที่มีเป้าหมายคล้ายคลึงกัน
- 4) สามารถสร้างทางเลือกที่หลากหลายเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการผ่านการสื่อสารโดยใช้รูปภาพสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการมอง

ความสำคัญของสื่อสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการมอง

การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสต่าง ๆ แต่ละคนเรียนรู้ได้ดีแตกต่างกัน บางคนเรียนรู้ได้ดีจากการได้ยิน การมองเห็น หรือบางคนเรียนรู้ได้ดีจากประสบการณ์ที่ได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง คนเรามักจะแสดงวิธีการเรียนรู้วิธีใดวิธีหนึ่งเด่นชัดกว่าวิธีอื่น ๆ และมีแนวโน้มว่าจะใช้วิธีการเรียนรู้ของตนเองเป็นเครื่องมือในการสร้างประสบการณ์ให้ตนเองเพื่อเข้าใจสิ่งแวดล้อมและสร้างเป็นองค์ความรู้เก็บไว้ใช้ในยามที่จำเป็น การที่ครูผู้สอน ผู้ปกครองหรือผู้เกี่ยวข้องหรือผู้ใกล้ชิดรู้ว่าบุคคลออทิสติกมีวิธีการเรียนรู้อย่างไรจะนำไปสู่การพัฒนาบุคคล ออทิสติกได้อย่างเหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล

บทบาทของสื่อสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการมอง

1. ผู้ปกครองหรือหรือผู้เกี่ยวข้องควรตัดสินใจใช้รูปภาพมาพัฒนาการสื่อสารและการเรียนรู้ของบุคคลออทิสติกเมื่อบุคคลออทิสติกแสดงพฤติกรรมดังนี้
2. ไม่สามารถทำตามคำสั่งอย่างง่ายได้ด้วยตนเอง
3. มักจะยื่นมือหรือจ้องมือคนรู้จักเมื่อต้องการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
4. เดินไปมาไม่หยุด
5. หงุดหงิด โมโหง่าย
6. ทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดต่อเนื่องกันนานเกินความเหมาะสม
7. แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เพื่อบอกความต้องการ

ประเภทของการใช้รูปภาพที่สนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการมอง

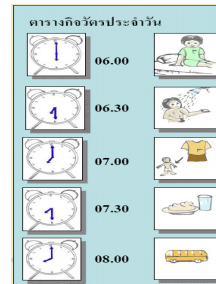
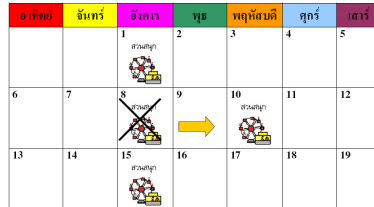
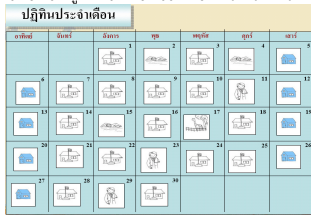
ประเภทของการใช้รูปภาพที่สนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการมองมีหลายประเภทที่สามารถใช้ได้ทั้งในบ้านและในชุมชนเพราะมีแนวทางการใช้เหมือนกันแต่จุดประสงค์ของการใช้อาจจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสถานการณ์นั้นๆ ประเภทของการใช้รูปภาพที่สนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการมองโดยทั่วไปที่นิยมใช้มี 5 ประเภท ประกอบด้วย

1. การใช้รูปภาพแสดงตารางเวลาและกิจกรรม

2. การใช้รูปภาพในการแลกเปลี่ยนข้อมูล
3. การใช้รูปภาพประกอบแบบตรวจสอบรายการ
4. การใช้รูปภาพสนับสนุนพฤติกรรมที่พึงประสงค์
5. การใช้รูปภาพสนับสนุนการสร้างทางเลือก

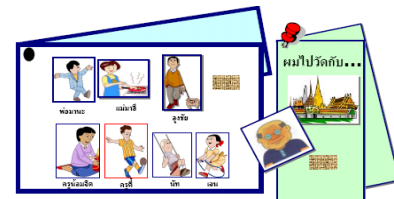
1. การใช้รูปภาพแสดงตารางเวลาและกิจกรรม

ตารางเวลารูปภาพเป็นการวางแผนกิจกรรมที่จะต้องดำเนินการในแต่ละวัน ตั้งแต่ตอนเช้า กลางวัน ตอนเย็นหรือกิจกรรมที่ต้องทำในระหว่างสัปดาห์ โดยการจัดทำจะเป็นการเรียงลำดับกิจกรรมตามเวลาที่กำหนดจำนวนกิจกรรมและระยะเวลาขึ้นอยู่กับความต้องการจำเป็นของแต่ละคน บุคคลออทิสติกบางคนจะรู้สึกกังวลเมื่อเห็นรูปภาพที่ครูผู้สอน ผู้ปกครองหรือผู้เกี่ยวข้องจัดให้ทำในตารางกิจกรรมแต่ละวันจำนวนมากเกินไป ฉะนั้นในการจัดตารางรูปภาพที่จะให้บุคคลออทิสติกทำครูผู้สอน ผู้ปกครองหรือผู้เกี่ยวข้องควรแบ่งเป็นขั้นตอนย่อยๆ เช่น กิจกรรมก่อนรับประทานอาหารกลางวัน กิจกรรมหลังรับประทานอาหารกลางวัน หรือกิจกรรมก่อนเข้านอน

2. การใช้รูปภาพในการแลกเปลี่ยนข้อมูล

ในการจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพบุคคลออทิสติกนั้น มีคำถามหนึ่งที่ครูผู้สอน ผู้ปกครองหรือผู้เกี่ยวข้องมักจะถามบุคคลออทิสติกบ่อย ๆ คือ "วันนี้ลูกทำอะไรบ้าง" และบุคคลออทิสติกในกลุ่มออทิสติกสเปกตรัมมักจะไม่สามารถตอบคำถามนี้แก่ครูผู้สอน ผู้ปกครองหรือผู้เกี่ยวข้องได้ เนื่องจากบุคคลออทิสติกกลุ่มออทิสติกสเปกตรัม มีปัญหาพื้นฐาน ดังนี้ คือ 1) การย้อนคิดเกี่ยวกับกิจกรรมที่ผ่านมา 2) ความเข้าใจคำถามที่ครูผู้สอน ผู้ปกครองหรือผู้เกี่ยวข้องหรือคนอื่นถาม และ 3) การจัดการกับกระบวนการคิดในสมอง เป็นต้น จากเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ ถ้าถามในบุคคล ออทิสติกที่มีอายุมากขึ้นจะตอบว่า "ไม่รู้" หรือ "ไม่ได้ทำอะไรเลย"

3. รูปภาพประกอบแบบตรวจสอบรายการ

รูปภาพสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการมองประเภทนี้จะเป็นการแบ่งกิจกรรมที่บุคคลออทิสติกจะต้องทำออกเป็นกิจกรรมย่อยๆ เพื่อให้บุคคลออทิสติกประสบความสำเร็จ เด็กกลุ่มออทิสติกสเปกตรัมบางคนสามารถทำกิจกรรมที่แบ่งย่อยบางขั้นตอนให้สำเร็จ จากการศึกษา พบว่า สาเหตุหนึ่งที่ทำให้บุคคลออทิสติกทำกิจกรรมไม่สำเร็จ คือ บุคคลออทิสติกไม่รู้ว่าจะต้องทำอะไรบ้าง กรณีนี้ครูผู้สอน ผู้ปกครองหรือผู้เกี่ยวข้องสามารถช่วยบุคคลออทิสติกประสบความสำเร็จได้ โดยครูผู้สอน ผู้ปกครองหรือผู้เกี่ยวข้องทำรายการที่บุคคลออทิสติกจะต้องทำว่ามีอะไรบ้างแล้วให้บุคคลออทิสติกทำเครื่องหมายหน้าข้อที่ทำเสร็จแล้วหรือแยกขั้นตอนการทำงานในแต่ละขั้นตอนให้ละเอียดเพื่อให้บุคคลออทิสติกสามารถทำกิจกรรมต่างได้ด้วยตนเองที่ละขั้นตอนง่ายๆ ประสบความสำเร็จด้วยตนเองแบบตรวจสอบรายการหรือแบบรวบรวมรายการ เป็นการแบ่งขั้นตอนการทำกิจกรรม เป็นขั้นตอนย่อยๆ ให้บุคคลออทิสติกประสบความสำเร็จในทุกกิจกรรมและรู้ว่าต้องทำอะไรบ้าง"

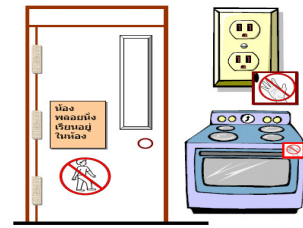
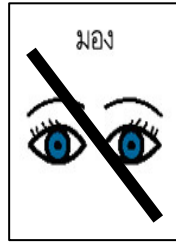
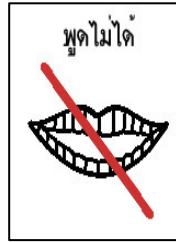
การรับประทานอาหาร

4. การใช้รูปภาพสนับสนุนพฤติกรรมที่พึงประสงค์

รูปภาพสนับสนุนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ใช้ในการเตรียมความพร้อมแก่บุคคลออทิสติกในการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมและการปฏิบัติตามกฎระเบียบ นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความตระหนักความเข้าใจในเรื่องของบทบาททาง

สังคมของบุคคลและสามารถปฏิบัติตนตามบทบาทที่ควรจะเป็นอย่างเหมาะสมรูปภาพสนับสนุนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น มารยาทบนโต๊ะรับประทานอาหาร พฤติกรรมก่อนเข้านอนหรือ มารยาทการวางตัวในขณะที่อยู่ในสังคม ข้อมูลเหล่านี้ครูผู้สอน ผู้ปกครองหรือผู้เกี่ยวข้องอาจจะทำขึ้นโดยเขียนกติกา หรือข้อควรกระทำในสถานการณ์ต่างๆ ในแผ่นกระดาษขนาด 3x5 นิ้วหรือมีขนาดเท่ากับนามบัตร ขึ้นอยู่ความต้องการจำเป็นของบุคคลออทิสติกแต่ละคน

5. การใช้รูปภาพสนับสนุนการสร้างทางเลือก

สื่อสนับสนุนการสื่อสารกับเด็กชั้นพื้นฐาน อย่างหนึ่งคือ กระดานทางเลือก เพื่อให้ข้อมูลเด็กในการเริ่มต้นสื่อสารผ่านการมอง เช่น การเลือกขนมแบบต่างๆ ในแฟ้มรูปภาพที่ครูให้เป็นสิ่งเสริมแรง การใช้กระดานทางเลือกมีประโยชน์ต่อเด็ก คือ ทำให้เด็กเรียนรู้ การชี้ การบอกความต้องการ เด็กจะเริ่มเข้าใจวิธีการสื่อสารเพื่อบอกความต้องการแก่บุคคลอื่นและรู้จักเลือกสิ่งที่ต้องการ กระดานทางเลือก นี้ สามารถนำมาใช้ได้กับเด็กพิการรุนแรงทุกประเภท เพื่อเป็นการฝึกริเริ่มการสื่อสารและกระบวนการคิดเพื่อเลือกสิ่งที่ตนเองต้องการ การสร้างกระดานสื่อสาร เป็นการสร้างรายการต่างๆ ให้มีความหลากหลายของทางเลือก เช่น กิจกรรมนันทนาการที่ต้องการ ใครที่ต้องการทำงานด้วย ร้านอาหารที่ต้องการจะไปทานอาหาร ห้างสรรพสินค้าอะไรที่ต้องการไปซื้อของ เพลงอะไรที่ต้องการร้อง เกมอะไรที่ต้องการเล่น รองเท้าแบบไหนที่ต้องการสวม ของเล่นอะไรที่ต้องการเล่น สถานที่ไหนที่ต้องการไปพักผ่อน อาหารเข้าที่ต้องการทาน ต้องการร่วมกิจกรรมหรือไม่ต้องการ กระดานทางเลือกเป็นรายการที่บอกทางเลือกและให้โอกาสคิดก่อนตัดสินใจกระทำ เช่น การมอบหมายงานของครู ถ้าการมอบหมายงานของครูในแต่ละครั้งนักเรียนมีโอกาสเลือกแล้วนักเรียนจะมีรู้สึกมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เรียนรู้การตัดสินใจและยอมรับการตัดสินใจของตนเอง

แหล่งข้อมูลเพิ่มเติม : สมพร หวานเสร็จ (2552).การพัฒนาศักยภาพบุคคลออทิสติกโดยใช้สื่อสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการมอง . ขอนแก่น : คลังน่านาวิทยา.